

Vinko Škafar

Stanko Janežič (1920–2010), slovenski ekumenski teolog

Povzetek: V prvi številki revije *Edinost in dialog*, ki jo začnjenja izdajati Inštitut za ekumensko teologijo in medreligijski dialog Teološke fakultete Univerze v Ljubljani, se spominjamo dr. Stanka Janežiča (r. 4. 8. 1920, Pavlovski vrh, sedaj Veliki Brebrovnik, župnija Sv. Miklavž pri Ormožu; u. 8. 9. 2010, Maribor), dolgoletnega urednika ekumenskega zbornika *V edinosti*, ki ga je izdajal Slovenski ekumenski svet, in zavzetega ekumenskega teologa ter praktičnega delavca na ekumenskem področju, saj »kdor svojih slavnih prednikov ne časti, njih vrlji naslednik biti ne zasluži« (bl. Anton Martin Slomšek).

Ključne besede: Stanko Janežič, ekumenski teolog, življenje in delo, ekumenska tradicija.

Summary: *Stanko Janežič (1920–2010), Slovenian Ecumenical Theologian*

In the first issue of Edinost in dialog magazine (Unity and Dialogue) which is beginning to be issued by the Institute for Ecumenical and Inter-religious Dialogue at the Faculty of Theology of the University of Ljubljana we are hereby remembering Dr. Stanko Janežič (b. 4. 8. 1920 in Pavlovski vrh, now Veliki Brebrovnik, parish of Sv. Miklavž near Ormož–d. 8. 9. 2010 in Maribor), long-time editor of ecumenical collection of scientific papers V edinosti (In Unity), which was issued by the Slovenian Ecumenical Council and committed Ecumenical theologian and practical worker in the ecumenical field as »he who does not honour his famous ancestors does not deserve to be their valiant successor« (bl. Anton Martin Slomšek).

Key words: *Stanko Janežič, ecumenical theologian, life and work, ecumenical tradition*

Ekumenski teolog

Prvi čas duhovništva je Stanko Janežič preživel in deloval med primorskimi Slovenci na Tržaškem. Najprej je bil kaplan v župnijah Prosek in Kontovel, kjer se je predvsem posvečal otrokom in mladini. Leta 1950 je postal upravitelj župnije Osp (v coni A Svobodnega tržaškega ozemlja). Leta 1954 se mu je uresničila želja po nadaljnjem študiju v Rimu.

Na Papeški univerzi Gregoriana in Papeškem vzhodnem inštitutu v Rimu je študiral vzhodno teologijo. Svoj študij je sklenil leta 1960 z obrambo disertacije pod mentorstvom češkega jezuita Tomaša Špidlika o ruski duhovnosti in velikem ruskem duhovnem pisatelju 18. stoletja, menihu, škofu, »starcu« in svetniku Tihonu Zadonskem. Leta 1962 je v Trstu izšla disertacija *Imitazione di Cristo secondo Tihon Zadonskij* v italijanščini in pred leti nekoliko prirejena v slovenščini, pod naslovom *Ruski "starec" Tihon Zadonski, Posnemanje Kristusa v ruski duhovnosti* (Maribor 2000, 204 strani).

Stanko Janežič je ostal vse do smrti zazrt v »Sveto Rusijo«, v njeno teologijo, ikonopisje, saj je bila njegova soba polna ikon, in v rusko pravoslavno cerkveno glasbo, ki jo je tako rad poslušal in prepeval. Že med rimskim študijem se je zaustavil v Parizu, kjer je širil svoje znanstveno in kulturno obzorje na zavodu Institut Catholique, predvsem na Institut Supérieur d'Etudes Oecuméniques (1973). Kot gost ruske pravoslavne Cerkve je поблиže spoznal tudi življenje, ekumenizem, teologijo in utrip te Cerkve, kar je popisal v samostojni knjigi *Ekumenizem ruske Cerkve* (Maribor 1994).

Stanko Janežič in škof Maksimilijan Držečnik

Janežiča je glede ekumenske naravnosti potrdil in mu odprl nova obzorja 2. vatikanski cerkveni zbor (1962-1965), predvsem z osveženim naukom o Cerkvi (ekleziologiji) in na poseben način koncilski dokument *Odlok o ekumenizmu*. Po vrnitvi v Slovenijo, leta 1969, je postal profesor za osnovno in ekumensko bogoslovje na mariborski Enoti ljubljanske Teološke fakultete, kjer je predaval še po upokojitvi do 1995. S posebno hvaležnostjo se je Stanko Janežič spominjal koncilskega mariborskega škofa dr. Maksimilijana Držečnika, ki je bil tako ekumensko odprt, da so ga jugoslovanski škofje izvolili za prvega predsednika Ekumenske-

ga komisije pri Jugoslovanski škofovski konferenci (izvoljen septembra 1970). Janežič je zborniku *Škof Maksimilijan Držečnik* (Maribor 2003, 108–113) ob 100-letnici rojstva in 25-letnici smrti posvetil poseben članek *Škof Držečnik in ekumenizem*, kjer mu priznava ekumensko naravnost. Za razmah ekumenizma na Slovenskem pa je posebno pomembna ustanovitev Slovenskega ekumenskega sveta, ki so ga slovenski škofje ob zavzetosti škofa Držečnika ustanovili že v času koncila, 7. julija 1965. Prav ta organ slovenskih škofov, v katerem je bil Stanko Janežič po vrnitvi v Slovenijo zelo dejaven, je goreče in uspešno usmerjal molitev in delo za edinost Cerkve v slovenskem prostoru vsa desetletja po 2. vatikanskem vesoljnem cerkvenem zboru. Janežič je bil Držečniku še posebej hvaležen, da je z veseljem sprejel in podprl zamisel teoloških ekumenskih simpozijev v Jugoslaviji, za katere so dali pobudo Slovenski ekumenski svet in Teološka fakulteta v Ljubljani z Enoto v Mariboru, konkretno Stanko Janežič sam. Ekumenski simpoziji, prvi je bil leta 1974 v Mariboru, so bili vse do leta 1990 v izmenični organizaciji ljubljanske (katoliške), zagrebške (katoliške) in beograjske (pravoslavne) teološke fakultete vsako drugo leto. Ekumenski teolog in ekleziolog Janežič je na njih zavzeto sodeloval.

Ekumenski leksikon in Ekumenski dialog

Kot najbolj zrel sad Janežičeve ekumenske misli sta njegovi ekumenski monografiji *Ekumenski leksikon* (Celje 1986) in *Ekumenski dialog* (Maribor 2006).

V *Ekumenskem leksikonu* je Janežič obdelal gesla, ki zajemajo zgodovino razdorov in zedinitvenih naporov v vesoljni Cerkvi, prikazal značilnosti posameznih krščanskih skupnosti, posebno razlike v nauku, osvetlil takratne odnose med kristjani in skušal usmerjati pogled v prihodnost. Na kratko je predstavil tudi nekatere zgodovinske osebnosti in sodobne ekumenske delavce, vendar le umrle. Vsa gesla, ki jih je okrog 240, se med seboj dopolnjujejo in sestavljajo celoto. Čeprav bi jih bilo mogoče še izpopolniti, izbrati druga in dodati nova, tudi takšna kot so, so opravičila izid prve tovrstne knjige na Slovenskem in v takratni Jugoslaviji. Zato je bil *Ekumenski leksikon* v teoloških krogih takrat zelo dobro sprejet.

V *Ekumenskem dialogu* pa je Janežič želel predstaviti sodobni ekumenski dialog med krščanskimi Cerkvami, njihov teološki nauk, značilnosti in

razlike, začetke pogovorov, prehojeno pot in dosežke, pa tudi poglede v prihodnost medkrščanskega teološkega dialoga in z njim povezano temeljno nalogo krščanskih Cerkev, ki je: uresničenje vesoljne edinosti med kristjani, med vsemi ljudmi, z vsem stvarstvom, predvsem pa s troedinim Bogom. V *Uvodu* Janežič upa, da iz knjige odseva hrepenenje po vseedinosti in želi, da bi kristjani za zaupanjem in veseljem skupaj z Bogočlovekom Kristusom, križanim in vstalim, zidali božječloveško kraljestvo resnice, pravice, edinosti, miru in ljubezni. V *Sklepu* na njemu lasten način trdi, da bi vesoljna Kristusova Cerkev naj bila kraj Resnice, Svobode in Ljubezni. »V bistvenih stvareh naj bi bili vsi edini, v vsem drugem svobodni, vselej pa polni ljubezni, da bi tako mogla v vseh krščanskih skupnostih in v vesoljni Cerkvi zaživeti edinost v različnosti«. Janežič pa vidi ob potrebnem teološkem dialogu tudi pomembnost duhovnega ekumenizma in zato poudarja pomembnost spreobrnjenja in molitve.

Ekumenski zbornik *Kraljestvo božje, V edinosti*

Razen navedenih samostojnih publikacij pa je Janežič bil urednik Ekumenskega zbornika *Kraljestvo božje*, ko je živel še v Rimu in Trstu (1957–1968) in v Mariboru Ekumenskega zbornika *V edinosti* (1970–2009), ki je prinašal domačo ter vesoljno ekumensko problematiko. Več kot 50 let je pisal uvodnike v Ekumenski zbornik (*Kraljestvo božje* in *V edinosti*) in tako uglaševal slovenske bralce na vsakoletni ekumenski utrip v vesoljni in domači krajevni Cerkvi. Vse do smrti je pisal uvodnike v ekumenski zbornik *V edinost*. Zato so mu prijatelji (Vinko Škafar, Fanika Krajnc Vrečko, binkoštnik Franc Kuzmič in evangeličanski duhovnik Evgen Balažic) po smrti, v Ekumenskem zborniku 2010, izrazili hvaležnost in spoštovanje. Kdorkoli bo hotel pisati o ekumenskem gibanju na Slovenskem bo našel prav v Ekumenskem zborniku neizčrpen zaklad za svojo raziskavo.

Ekumenska bibliografija

Samostojne publikacije

- Vzhodni bratje*. 1961. Trst: Knjižice, 32 str.
- Imitazione di Cristo secondo Tibon Zadonskij, Tesi di Laurea*. 1962. Trieste, 226 str.
- Radost življenja*. 1966. Gorica: Goriška Mohorjeva družba, 264 str.
- Edinost med brati*. 1969. Ljubljana: Knjižice, 48 str.
- Eno v Kristusu, Ekumenske meditacije*. 1975. Celje: MD, 120 str.
- Ekumenski leksikon*. 1986. Celje: MD, 276 str.
- Slomšek in naš čas, Šmarnice 1992*. 1992. Maribor: Slomškova založba, 148 str.
- Ekumenizem ruske Cerkve*. 1994. Maribor: Slomškova založba, 112 str.
- Poti cerkvene edinosti*. 1998. Maribor: Slomškova založba, 190 str.
- Ruski "starec" Tibon Zadonskij*. 2000. Maribor: Slomškova založba, 204 str.

Znanstveni in strokovni sestavki

- Venceslav Ivanov, mislec in poet. 1958. *Kraljestvo božje* 17:105–112.
- Nauk o brezstrastju v vzhodni asketiki. 1960. *Kraljestvo božje* 19:43–57.
- Veličina krščanskega Vzhoda. 1967/68. *Kraljestvo božje* 24:32–38.
- Kaj ve povedati Konstantin-Ciril današnjemu svetu. 1970. *V edinosti*, 26–32. Ljubljana-Maribor.
- Ekumenska naloga Slovencev. 1970. *V edinosti*, 109–16. Ljubljana-Maribor.
- Pogled v rusko duhovnost. 1971. *Bogoslovni vestnik* 31:138–163.
- Ekumenska dimenzija Cerkve. 1972/73. *Cerkev kot božje ljudstvo* (razmnož.). Ljubljana, 129–147.
- Ruska pravoslavna Cerkev. 1972. *V edinosti*, 57–71. Ljubljana-Maribor.
- Patriarh Atenagora se je poslovil. 1972. *V edinosti*, 102–104. Ljubljana-Maribor.

- Ekumenizem danes in jutri. 1972. *V edinosti*, 107–113. Ljubljana-Maribor.
- Božji sodelavci smo. 1973. *Bogoslovni vestnik* 33:118–123.
- Anglikanizem. 1973. *Bogoslovni vestnik* 33:296–305.
- Ekumenska razsežnost molitve. 1973. *Cerkev v sedanjem svetu* 7:173–174.
- Reformirana Cerkev. 1973. *V edinosti*, 29–31. Ljubljana-Maribor.
- Avtonomna verska gibanja. 1973. *V edinosti*, 42–52. Ljubljana-Maribor.
- Stiki Tajništva za edinstvo kristjanov z nekatoliškimi kristjani. 1973. *V edinosti*, 75–90. Ljubljana-Maribor.
- Človek–ustvarjalec. 1973. *Znamenje* 3:493–499.
- Ekumenizem 10 let po koncilu. 1975. *V edinosti*, 58–69. Ljubljana-Maribor.
- Mešane komisije o evharistiji in duhovniški službi. 1975. *V edinosti*, 70–75. Ljubljana-Maribor.
- Vera in sreča. 1975. *Znamenje* 5:246–255.
- Vera in mladost. 1976. *Bogoslovni vestnik* 36:176–185.
- Pregled pokoncilskega ekumenskega prizadevanja. 1976. *Bogoslovni vestnik* 36:324–333.
- Ekumenski svet Cerkev. 1976. *V edinosti*, 39–51. Ljubljana-Maribor.
- Jezus Kristus osvobaja in zedinjuje. 1976. *V edinosti*, 71–76. Ljubljana-Maribor.
- Evharistija in končna dovršitev. 1977. *Božje okolje* 1:171–174.
- Vera in svoboda. 1977. *Bogoslovni vestnik* 37: 66–76.
- Tomaž Akvinski in edinstvo Cerkev. 1977. *Bogoslovni vestnik* 37:125–129.
- Priprave na vsepravoslavni koncil. 1977. *V edinosti*, 127–129. Ljubljana-Maribor.
- Novo soglasje anglikansko–katoliške komisije*. 1977. *V edinosti*, 130–136. Ljubljana-Maribor.
- Ustvarjalnost in prenova. 1977. *Znamenje* 7:9–16.

- Teologija zakona in problem mešanih zakonov. 1978. *V edinosti*, 82–86. Ljubljana-Maribor.
- Kristusova navzočnost v Cerkvi in svetu. 1978. *V edinosti*, 82–86. Ljubljana-Maribor.
- Pesimizem in optimizem. 1978. *Znamenje* 8:155–162.
- Bog nekrščanskih verstev. 1978. *Znamenje* 8:503–510.
- Bog v katolicizmu, protestantizmu in pravoslavju. 1979. *Bogoslovni vestnik* 39:176–179.
- Kršćanstvo kot temelj človeške skupnosti. 1980. *Bogoslovni vestnik* 40:137–147.
- Koncil mladih in skrb za edinstvo na Slovenskem. 1980. *V edinosti*, 36–41. Ljubljana-Maribor.
- Radost skupnega ustvarjanja. 1980. *Znamenje* 10:215–220.
- Vloga Svetega Duha v krščanstvu. 1981. *V edinosti*, 94–100. Ljubljana-Maribor.
- Ekumenska razsežnost verovanja. 1981. *Znamenje* 11:28–36.
- Različne oblike vernosti. 1982. *Bogoslovni vestnik* 42:1–8.
- Evharistija in ekumenizem. 1982. *V edinosti*, 114–120. Ljubljana-Maribor.
- Soodgovornost in sodelovanje v Cerkvi. 1982. *Znamenje* 12:34–38.
- Sedanji ekumenski utrip. 1982. *Znamenje* 12:185–187.
- Mir–poročstvo prihodnosti. 1983. *Bogoslovni vestnik* 43:23–32.
- Ekumenski svet Cerkva. 1983. *Bogoslovni vestnik* 43:141–148.
- Ekumenska razsežnost Svetega pisma. 1983. *Bogoslovni vestnik* 43:293–314.
- Katoliško–pravoslavni dialog. 1983. *V edinosti*, 62–64. Ljubljana-Maribor.
- Pogovor, ki združuje in gradi. 1983. *Znamenje* 13:221–226.
- Sveti Leopold Mandić. 1984. *V edinosti*, 7–11. Ljubljana-Maribor.
- Prispevek profesorja Grivca k spoznavanju sv. Cirila in Metoda. 1985. *Bogoslovni vestnik* 45:206–210.
- Pota in cilji ekumenizma pri nas. 1985. *Bogoslovni vestnik* 45:270–276.

- Trubar in sodobni ekumenizem. 1986. *V edinosti*, 85–89. Ljubljana-Maribor.
- Tisoč let ruske Cerkve. 1988. *Celovški zvon* 19. Št. 6:39–42.
- Ruska Cerkev danes. 1988. *V edinosti*, 31–38. Ljubljana-Maribor; ponatis: *Ruska Cerkev*. 1988. Ljubljana: Knjižice, 36–44.
- Newmanova obletnica. 1990. *V edinosti*, 10–12. Ljubljana-Maribor.
- Anton Martin Slomšek (1800–1862). 1991. *Dom in svet* 4:130–136.
- Literarno delo v mariborskem bogoslovju do druge svetovne vojne (1859–1941). 1991. V: *130 let visokega šolstva v Mariboru*, 240–255. Maribor-Celje: MD.
- Ekumenska misel med mariborskimi bogoslovci 1859–1941. 1991. *V edinosti*, 56–63. Ljubljana–Maribor.
- Ekumenski dialog o duhovniških službah. 1991. *V edinosti*, 162–166. Ljubljana-Maribor.
- Začetki ekumenskega gibanja. 1992. *V edinosti*, 67–71. Ljubljana-Maribor.
- Ekumenski simpoziji v Jugoslaviji. 1994. *Bogoslovni vestnik* 54:367–378.
- Teološki temelji sprave in strpnosti. 1995. *V edinosti*, 92–99. Maribor.
- Življenjska pot škofa Tomažiča. 1996. V: *Škof Ivan Jožef Tomažič*, 9–18. Maribor: Slomškova založba.
- Slomšek in edinstvo Cerkve. 1996. V: *Škof Anton Martin Slomšek*, 59–65. Maribor: Slomškova založba.
- Prvi slovanski papež na poteh ekumenizma. 1996. *V edinosti*, 20–36. Maribor.
- Pomen ekumenskih simpozijev za spravo in mir na Balkanu. 1997. *V edinosti*, 89–92. Maribor.
- Blaženi Slomšek in edinstvo Cerkve. 1999. *V edinosti*, 44–53. Maribor.
- Pomembno teološko soglasje. 1999. *V edinosti*, 89–93. Maribor.

Poljudnoznanstveni sestavki

- Ekumenski dialog. 1978. *Mohorjev koledar* 1979, 52–54. Celje: MD.
- Ruska cerkev nekdaj in danes. 1984. *Mohorjev koledar* 1983, 109–111. Celje: MD.

- Srbska Cerkev in srbski samostani. 1984. *Mohorjev koledar* 1985, 44–45. Celje: MD.
- Slovanska apostola. 1985. *Celovški zvon* 7. Št. 3:23–26.
- Bolgarska in romunska Cerkev. 1986. *Mohorjev koledar* 1987, 48–49. Celje: MD.
- Glagoljastvo. 1986. *Mohorjev koledar* 1987, 49–50. Celje: MD.
- Slovenski evangeličani. 1987. *Mohorjev koledar* 1988, 42–44. Celje: MD.
- Veliki inkvizitor in sodobni ekumenizem. 1990. *Koledar Goriške Mohorjeve družbe*, 48–52. Gorica: MD.
- Veliki vzhodni razkol. 1995. *Mohorjev koledar* 1996, 48–49. Celje: MD.
- Veliki zahodni razkol. 1996. *Mohorjev koledar* 1997, 50–51. Celje: MD.
- Sprava med kristjani. 1997. *Mohorjev koledar* 1998, 62–64. Celje: MD.
- Sveti Duh – Veliki Zedinjevalec. 1998. *Mohorjev koledar* 1999, 60–61. Celje: MD.
- Slomšek, apostol cerkvene edinosti. 1999. *Mohorjev koledar* 2000, 44–46. Celje: MD.
- (Sestavki v Mohorjevem koledarju vsako leto od 1977–2000)

Recenzije, ocene, poročila

- Ekumensko romanje v Carigrad. 1970. *V edinosti*, 145–147. Ljubljana-Maribor.
- Ekumenska konferenca v Vodicach. 1973. *V edinosti*, 124–126. Ljubljana-Maribor.
- Ekumenski simpozij v Mariboru. 1974. *Bogoslovni vestnik* 34:156–157.
- Ekumensko potovanje v Rusijo. 1976. *Znamenje* 6:452–456.
- Ekumenizem v Palestini. 1978. *V edinosti*, 107–113. Ljubljana-Maribor.
- Tretje ekumensko zborovanje evropskih Cerkev. 1985. *V edinosti*, 99–103. Ljubljana-Maribor.
- Kraljestvo božje 1927–1941. 1987. *V edinosti*, 7–12. Ljubljana-Maribor.

- Slovenska pisma iz Rusije. 1989. *V edinosti*, 11–20. Ljubljana-Maribor,
- Novi moskovski patriarh Aleksij II. 1990. *V edinosti*, 24–26. Ljubljana-Maribor.
- Novi carigrajski patriarh. 1992. *V edinosti*, 15–16. Ljubljana-Maribor.
- Anglikansko–katoliški dialog. 1993. *V edinosti*, 51–52. Ljubljana-Maribor.
- Slovar ekumenskega gibanja. 1993. *V edinosti*, 102–103. Ljubljana-Maribor.
- Anton Ilc – s srcem v Rusiji (1923–1998). 1998. *V edinosti*, 168–170. Maribor.
- Ruska knjiga profesorja Štruklja. 1999. *V edinosti*, 165–167. Maribor.

Sklep

Iz vsega tu zapisanega izhaja, da je Janežič dolga desetletja delal pogumne ekumenske stopinje tako na teoretični kot na praktični ravni. Posebno ljubezen in raziskovalno vnemo na teoretični ravni je ves čas svojega znanstvenega dela kazal do ruske pravoslavne Cerkve. Na praktični ravni je gojil ekumenizem zlasti z avtohtono evangeličansko Cerkvijo na Slovenskem, s srbsko in makedonsko pravoslavno Cerkvijo ter z binkoštno Cerkvijo. Kot profesor pa je poznal in predaval celostno ekumensko problematiko zadnjih desetletij dvajsetega stoletja. Do smrti je bil dejaven član Slovenskega ekumenskega sveta. Za Stanka Janežiča lahko rečemo, da je bil človek ekumenskega in posledično tudi medreligijskega dialoga. Zato je upravičeno dobil novoustanovljeni Inštitut za ekumensko teologijo in medreligijski dialog na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani po njem tudi svoje ime.